

Türkmen halky gündogar halky bilen bilelikde dessan janryna hem juda uly hormat goýan halk hökmünde tanalandyr. Çünki dessançylyk janryndaky täzeden ýekelikde dessany gürrüň bermek, gürrüň beren ýerinde hem beýik duýgulary başdan egçirip, diňläýjä , tomaşaça diňletmegi başarmak bolsa, aýratyn zehini talap edýär. Dessan-şygry bilen kyssanyň garyşyk getirilmeginden düzülen epiki eserdir. Dessan we dessançylyk türkmen edebiyatyna, halk döredijiligine mahsus janrlaryň biridir. Dessanyň sýujeti, esasan, halk rowaýatlaryndan, ertekilerinden alynýar. Bu günki gün Garaşsyz diýarymyzyň ähli ýerlerinde dessançylyk däplerine, bu janra aýratyn üns berilýär. Esasan bagşylarmyzyň dessan aýtma häsiýetleri olaryň ýekelikdäki aktýer hökmünde seredilmegini saglaýar. Halkymyzyň geçmiş mirasyny gürrüň bermek meselesinde bolup geçýän hadysalary dessanyň ähmiýeti bieln sepleşdirmek elbetde her kesiň işi däl. Emma dessanlardan bu iş amala aşýar. Dessanlar özleriniň häsiýetleri, temasy, ideýa-mazmuny boýunça dürli-dürli bolýar. Türkmen edebiyatynda “Görogly” eposy, “Ýusup-Ahmet”, “Aly beg-Baly beg”, “Döwletýar” ýaly dessanlar gahrymançylykly dessanlara, “Leýli-Mejnun”, “Zöhre-Tahyr”, “Şasennem-Garyp” ýaly eserler yşky-liriki dessanlara, “Nejeboglan” bagşylaryň durmuşyndan ýazylan dessana, “Seýpelmelek-Methaljemal”, “Gül-Bilbil”, “Gül-Senuber” ýaly dessanlar fantastik dessanlara degişlidir. Dessanlaryň özboluşly aýratynlygy olaryň gündogar halklaryna mahsus täzeçilligi hem- de köneçilligi emele getirmesidir. Dessanlar elbetde durmuşda bolup geçýän wakalary gyzykly gürrüň bermek üçin hem oňaýlydyr. Dessanlar halk arasynda uly höwes bilen diňlenipdir. Dessany boýdan başa ýerine ýetirýän bagşy-sazandalara dessançylar diýlip-dir. Dessanlaryň üsti bieln durmuşda başarnygyňy görkezmek we şol ýerden baş alyp çykmak ýaly meseleler örboýuna galýar. Dessanlar türkmen bagşylarynyň esasy repertuar çeşmesidir. Dessançy bagşylaryň hataryna türkmeniň belli bagşy-sazandalary Pälwan bagşynyň, Nazar Baganyň, Magtymguly Garlyewiň, Öwülýägulydyr Palta bagşynyň atlaryny tutmak bolar. “Görogly” eposynyň 1941-ýyldaky neşiri Pälwan bagşynyň, “Hüýrlükge-Hemra” dessany bolsa Nazar Baganyň dilinden ýazylyp alyndy. Munuň özi bolsa, dessan janrynyň edebiyetda uly orun tutýandygyna şaýatlyk edýär. Şeýlelikde dessanlary öwrenmek biziň halkymyza mahsusdyr. Dessançylyk däpleri biziň ýurdumyzda hemişeki bolşy ýaly ýokary derejeler bilen hem öwrenilýär hem-de ýaýbaňlandyrylýar. Esasy halk döredijiliginiň bir janry hökmünde halkyň ruhuna siňen dessançylygymyz aslynda gadymy döwürlerde hem öz gözbaşyny halka döredijiliginiň beýleki janrlaryny ýygnamakdan alypdyr, şol sebäpli-de bu günki gün Garaşsyz diýarymyzda bu ajaýyp janr ýene-de täzeden ýaş nesillere öwredilip, toý- märekelerde özüniň ýerini tapýar bu bolsa, halkyň milli mirasyna , edebiyatyna bolan söýgini döredýär hem-de ýadygärlik hökmünde halkyň ruhy ýagdaýyna siňmäge mümkinçilik döredilýär. Bu bolsa, Garaşsyz diýarymyzda geçirilýän çäreleri bezýär.

Bahar ANNAÖWEZOWA

**Türkmen Döwlet medeniýet we sungat
mekdebiniň mugallymy**